

Beheer van een kerkelijke begraafplaats in een wereldstad

In gesprek met Cor Vink

Tekst & Beeld Nico de Jong

Cor Vink is sinds 15 jaar woonachtig in Rotterdam. Hij is werkzaam geweest in de financiële sector. Door de jaren heen is hij altijd betrokken geweest bij het kerkenwerk. Eerder was hij ook voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de Hervormde Gemeente te Rotterdam-IJsselmonde. Een jaar of zeven geleden werd hij geconfronteerd met een situatie op de begraafplaats in IJsselmonde die niet meer voldeed aan de eisen van de tijd. Hij heeft toen een 5-jarenplan opgesteld ter verbetering van de begraafplaats. De voorgestelde maatregelen waren bedoeld om de begraafplaats er weer een stuk beter te laten uit zien, maar ook om het in financiële zin weer op de rails te krijgen. Tijdens het gesprek dat ik met Cor heb in een modern uitvaartcentrum dat gesitueerd is vlak voor de begraafplaats van de Hervormde gemeente te IJsselmonde, blijkt dat hij als beheerder zeer betrokken is bij het werk op de begraafplaats, maar ook bij de mensen in de lokale omgeving.

Historie

Als ik vraag naar de historie van de begraafplaats in IJsselmonde legt Cor uit: "Voorheen werd er begraven bij de Adriaen Janszkerk, het kerkgebouw van de Hervormde Gemeente te Rotterdam-IJsselmonde. Deze kerk is een van de oudste kerken van Rotterdam. Voorheen was IJsselmonde

een zelfstandig dorp. Zo halverwege de 19e eeuw raakte de begraafplaats rond de kerk vol, nadat er eerder in de kerk begraven was. Inmiddels zijn alle graven rond de kerk geruimd en tegenwoordig is er rondom de kerk een groot plein. In 1872 is op de huidige locatie de nieuwe begraafplaats in gebruik genomen. Het was een bijzondere (kerkelijke) begraafplaats met een algemeen karakter. De burgerlijke gemeente heeft er destijds bewust voor gekozen om niet zelf een begraafplaats te gaan exploiteren en dit over te laten aan de Hervormde Gemeente met als voorwaarde dat de begraafplaats een algemeen karakter zou krijgen. Daarna is sinds begin 1900 de stad Rotterdam enorm gegroeid en groeide ook de betekenis van de begraafplaats."

"Het is van belang om je cijfers goed in de gaten te houden. Welke tendensen zijn waar te nemen en hoe staat het met de verlengingen in de loop der jaren?"

Organisatorisch

"Er is bewust gekozen om de begraafplaats als kerk te blijven exploiteren," zegt Cor als ik vraag hoe een en ander organisatorisch is geregeld. "Een aantal jaren terug moest er snel gehandeld worden en was er niet de mogelijkheid om eerst een stichting op te richten. De begraafplaats valt dus onder de verantwoordelijkheid het college van kerkrentmeesters van de Hervormde Gemeente te Rotterdam-IJsselmonde. Het bestuur van de begraafplaats is wat samenstelling betreft vrij jong. Bij het aantreden van het huidige bestuur hebben we door een externe deskundige ons laten informeren over de zaken die onmisbaar zijn ►

Cor Vink op de begraafplaats van de Hervormde Gemeente te Rotterdam-IJsselmonde.

bij het besturen van een begraafplaats. Belangrijk daarbij zijn onderwerpen zoals de soort graven, de uitgiftetermijn van grafrechten en essentieel is dat je, in gevallen waarbij de eigen kennis ontbreekt, gebruik kunt maken van externe deskundigheid. Belangrijk is ook dat gebruik gemaakt wordt van goede systemen en deskundige bedrijven. Deze begraafplaats heeft geen vaste medewerkers. We werken met vrijwilligers. Het groenonderhoud is aanbesteed bij een hovenier en dat werkt naar tevredenheid. Er is een vrijwilliger die de administratie verzorgt. Verder is er een tiental mensen die bij het onderhoud op de begraafplaats betrokken zijn. Daarnaast zijn er nog vrijwilligers die die ingezet worden voor de catering. Jaarlijks werd er tot voorkort een vrijwilligersdag georganiseerd waar ongeveer 20 mensen aan deelnamen. Niet alle vrijwilligers zijn kerkelijk betrokken, het merendeel niet. In tegenstelling tot de landelijke trend zijn de meeste van onze vrijwilligers te vinden in de leeftijdscategorie tussen 40 en 60 jaar.” Zelf is Cor niet in dienstverband, maar hij werkt als zzp-er voor een beperkt aantal uren voor de begraafplaats.

“Als kerk kun je jezelf de vraag stellen wat je vanuit je christelijke achtergrond kunt betekenen voor de medemens.”

Omvang

De begraafplaats telt zo'n 3.000 graven. De laatste jaren is er een behoorlijk aantal graven geruimd. Jaarlijks vinden er zo rond de 50 begrafenissen plaats. Cor vindt het aantal begrafenissen niet het belangrijkste: “Van groter belang is de omvang van de inkomstenstroom. Je kunt soms beter minder begrafenissen hebben en meer verlengingen. Of denk aan andere redenen waarom mensen de begraafplaats blijven bezoeken. Dat is belangrijker dan alleen het aantal begrafenissen. Het is van belang om je cijfers goed in de gaten te houden. Welke tendensen zijn waar te nemen en hoe staat het met de verlengingen in de loop der jaren? Als de verlengingen afnemen, is het nuttig om de achterliggende redenen daarvan te kennen om zo mogelijk het tij te keren.”

Nieuw uitvaartcentrum

“Nadat een aantal jaren geleden het 5-jarenplan was opgesteld lag de eerste prioriteit bij het opknappen van de begraafplaats zelf. Het sluitstuk van de begroting was een nieuw multifunctioneel uitvaartcentrum bij de ingang van de begraafplaats, dat met compacte maatvoeringen een praktische toevoeging zou kunnen vormen op de bestaande situatie. Om dit te realiseren zijn we in gesprek gegaan met een architect. Uiteindelijk is een compact gebouw gerealiseerd met een mortuarium, twee familiekamers, een pantry en een aula voorzien van alle faciliteiten. Naast de functie van uitvaartcentrum is het ook een plek waar mensen even tot rust kunnen komen en waar de mogelijkheid bestaat om even rustig te zitten voor een persoonlijk gesprek. Sommige uitvaartondernemers gebruiken de ruimte om met de familie zaken rond de uitvaart te bespreken. In de aula kan de afsluitplechtigheid worden gehouden. Dit geldt voor begrafenissen op de begraafplaats maar ook voor technische crematies. Ook worden de familiekamers en het mortuarium gebruikt voor mensen die elders worden begraven. Zo worden er extra inkomsten gegenereerd.”

Meerwaarde

Volgens Cor kan een kerkelijke begraafplaats een stukje meerwaarde betekenen voor de mensen in een moeilijke periode van hun leven. “Er liggen hier voor de toekomst zeker mogelijkheden. Als kerk kun je jezelf de vraag stellen wat je vanuit je christelijke achtergrond kunt betekenen voor de medemens. Je kunt het verhaal van mensen aanhoren en hen een kop koffie aanbieden. Je kunt als er hulp nodig is hen doorverwijzen naar de juiste hulpverleners of pastorale ondersteuning. De kerkelijke gemeente wil graag bewust hierin iets van haar betrokkenheid laten blijken. Wel is van groot belang dat de betreffende vrijwilligers voor dit soort werk zijn toegerust. Voor mensen die onvoldoende financiële middelen hebben om de uitvaart te regelen kan een beroep worden gedaan op de Stichting SamSam. Daarnaast kan de diaconie van de kerkelijke gemeente in zulke situaties uitkomst bieden. Soms krijg je met schrijnende gevallen te maken en dan is het bijzonder fijn dat je ook als kerk daarin hulp kunt bieden. Ook al komen de nabestaanden niet in de kerk, het is belangrijk om mensen bij te staan in droeve situaties. In die zin heb ik het wel eens over de zeven werken van barmhartigheid waar ook het begraven van de doden bij hoort.”

De begraafplaats van de Hervormde Gemeente te Rotterdam-IJsselmonde.

Financieel evenwicht

Op mijn vraag op welke wijze je de inkomsten en uitgaven van een begraafplaats in evenwicht kunt houden reageert Cor: "De investering in het nieuwe uitvaartcentrum bedroeg ongeveer €300.000,-. Het rendement op een bankrekening is momenteel nihil. We hadden te maken met een situatie waarbij de begraafplaats verliesgevend was. De inkomsten van het uitvaartcentrum kunnen weer bijdragen in de kosten van de begraafplaats. Een goede PR en uitstraling in de wijk leiden ertoe dat deze accommodatie steeds vaker wordt gebruikt. Dit heeft uiteindelijk vorig jaar ook geresulteerd in een positief batig saldo op de resultatenrekening."

"Ook al komen de nabestaanden niet in de kerk, het is belangrijk om mensen bij te staan in droeve situaties."

Toekomstvisie

Als ik Cor vraag hoe hij de toekomst van deze begraafplaats ziet reageert hij: "Ik denk dat het belangrijk is dat mensen het zien als een park van herinnering. Je kunt het over een begraafplaats hebben, maar je kunt het ook benoemen als 'gedenkpark'. Dat mensen hier naartoe kunnen komen om hier hun geliefden te gedenken en op een bankje kunnen zit-

Het nieuw gebouwde uitvaartcentrum bij de ingang van de begraafplaats.

ten. Dat ze contact kunnen hebben met lotgenoten die ook een dierbare moeten missen. Op zo'n manier kan de begraafplaats een meerwaarde hebben ten opzichte van een algemene begraafplaats. We willen ook de mensen in voorkomende gevallen na 17:00 uur en op zondag van dienst zijn. Verder is het belangrijk om wanneer dit nodig is 'maatwerk' te leveren. Zo kunnen we in het uitvaartcentrum een plechtigheid via livestream uitzenden. Zeker in deze coronatijd is dat voor mensen die niet aanwezig kunnen zijn van grote waarde."

"Ik denk dat het belangrijk is dat mensen de begraafplaats zien als een park van herinnering."

Samenwerking

Ten aanzien van protestantse begraafplaatsen in het algemeen merkt Cor Vink op: "Probeer te allen tijde om bijzondere begraafplaatsen hun eigen identiteit te laten behouden. Kijk daarbij wel – waar dat mogelijk is – naar mogelijke samenwerking met andere begraafplaatsen. Binnen bepaalde administraties is het mogelijk om als bestuur toezicht te houden en te controleren, terwijl een vrijwilliger de gegevens in het systeem vastlegt. Hier in Rotterdam als wereldstad hebben we de unieke situatie dat we vier protestantse (of hervormde) begraafplaatsen hebben. Het is wel jammer dat die begraafplaatsen nog steeds veel zelfstandig te werk gaan. Door samenwerking op het gebied van aanbesteding van het groenwerk, het delven van graven en onderhoudswerk zouden gemakkelijk voordelen kunnen worden behaald. Helaas zijn deze mogelijkheden nog onvoldoende benut."

Commissie

Sinds 2019 maakt Cor Vink ook deel uit van de beleidsvoorbereidende Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen van de VKB. Hij legt uit: "Regelmatig komen er vanuit leden (kerken) met een begraafplaats in het land de meest uiteenlopende vragen binnen. Binnen de commissie is een grote expertise en ervaring aanwezig om deze vraagstukken te beantwoorden. Dit blijkt tevens uit het Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen dat met expertise vanuit de commissie tot stand is gekomen. Vanuit de commissie is namens de VKB een persoon afgevaardigd in het bestuur van de Landelijke Organisatie Begraafplaatsen (LOB)."

Kennis en kunde

Als ik tenslotte aan Cor vraag wat hij de plaatselijke begraafplaatsbeheerders in de Protestantse Kerk wil meegeven reageert hij: "Ik denk dat vooral kennis en kunde onmisbaar zijn om als kerkelijke begraafplaats te kunnen blijven voortbestaan. Zeker als er mensen in dienst zijn, moet je ervoor zorgen dat ze bijgeschoold zijn aan de actualiteit van de dag. Er worden cursussen gegeven op dit gebied. Ook besturen moeten op de hoogte zijn van de actuele regelgeving. Vooral bij overdrachten kan het nog wel eens fout gaan. Voor de toekomst is bestaansrecht voor de kerkelijke begraafplaats zeker mogelijk, maar daarbij is het wel nodig om voor nieuwe ontwikkelingen open te staan (denk bijvoorbeeld aan nieuwe vormen van lijkbezorging). Het belangrijkste is voor mij vooral de toegevoegde waarde die je kunt bieden door om te zien naar je medemens!"